

Tampereen ammatillinen opettajakorkeakoulu

Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Pedagogisia ajatuksia opintojakson puunhankinta Venäjällä suorittamiseksi

Asko Karjalainen
Jari Saarinen
Ossi Vuori

2010

KARJALAINEN ASKO, SAARINEN JARI, VUORI OSSI:

Pedagogisia ajatuksia opintojakson puunhankinta Venäjällä suorittamiseksi

Tampereen ammattikorkeakoulu

Opettajakoulutuksen kehittämishanke 21 s

Ryhmän opettaja Seppo Janhonen

Maaliskuu 2010

Asiasanat: verkko-opiskelu, ongelmaperusteinen oppiminen, näyttötutkinto

Tiivistelmä

Kehittämishankkeenamme oli vertailla ja tutkia erilaisia opetusmenetelmiä KyAmkissa järjestettävän kurssin toteuttamiseksi. Lähtökohtaisesti lähdimme tutkimaan ongelmaperusteisen oppimisen strategiaa yhtenä kurssin suorittamiseksi. Toinen lähestymistapa oli miten opetus voidaan järjestää verkko-opintoina ja minkälaisia oppimisprosesseja tähän liittyy. Kolmantena lähtökohtana oli tutkia hieman uudenlaista oppimistapaa lähestyen asiaa näyttötutkinto järjestelmän puitteissa. Minkälaisia pedagogisia mahdollisuuksia tähän opetusmenetelmään ja prosessiin voisi liittyä.

Päädyimme näiden opiskelumenetelmien vertailuun, koska meillä kaikilla on erilaisia kokemuksia näistä opetusmenetelmistä. Halusimme tutkia miten kyseiset opetusmenetelmät soveltuvat ammattikorkeakoulu opetukseen ja minkälaisia oppimistuloksia saataisiin ongelmaperusteisen oppimisen perusteella. Näyttötutkinto järjestelmää ei ole tuotu esille AMK-pohjaisille opiskelijoille ja halusimme miettiä käytännön toteutusta kyseiselle oppimismenetelmälle. Kaikille oppilaitoksille on tullut tärkeäksi kehittää myös verkko-opintoja ja näiden soveltuvuutta eri asteille.

Mietimme toteutettavien opetusmenetelmien pohjalta pilotti kurssin, rakensimme arviointi kriteerit kurssin suorittamiseksi. Yhteenvedossa tulimme mielenkiintoiseen ratkaisuun. Ongelma perusteinen oppiminen antaa toteutukselle paljon eri lähestymistapoja ja verkko-opintojen liittäminen toteutukseen tuo erilaiset oppijat huomioiduksi. Mielestämme Case-pohjainen laaja oppimismenetelmä yhdistettynä ekskursion kanssa varsinaiseen kohteeseen Venäjälle antavat opiskelijoille mielekkään oppimisympäristön.

Sisällysluettelo

Opettajankoulutuksen kehittämishanke	1
Tiivistelmä	2
1. Johdanto	4
2. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opetusstrategia.....	5
3. Kurssin esittely.....	5
3.1. Opintojakson rakenne ja osaamistavoitteet.....	6
3.1.1. KyAMK:n opetussuunnitelmaan kirjatut osaamistavoitteet	6
3.1.2. Opintojakson pääkohdat.....	6
4. Opintojakson toteutus oppilaan kannalta	7
4.1. Venäjä työympäristönä	8
5. Kurssin toteuttamisessa käyttökelpoiset opetusmenetelmät	8
5.1. Ongelmaperustainen oppiminen ja käsitteistö	9
5.1.2. Ongelman asettelu ongelmaperusteisessa oppimisessa.....	9
5.1.3. Opetuksen toteutus ongelmaperusteisessa oppimisessa.....	10
5.1.4. Käyttökelpoisuus opetusmenetelmänä.....	10
5.1.5. Arviointi ja sen toteuttaminen ongelmaperustaisessa oppimisessa.....	12
5.1.6. Opettajan rooli ongelmaperustaisessa oppimisessa	12
5.2. Verkko-opiskelu opetusmenetelmänä	12
5.2.1. Käyttökelpoisuus opetusmenetelmänä.....	13
5.2.2. Toteutus verkko-opintoina	14
5.2.3. Opintojakson arviointi verkossa.....	14
5.3. Näyttötutkintojärjestelmä.....	15
5.3.1. Näyttötutkintojen perusta.....	15
5.3.3. Käyttökelpoisuus arviointimenetelmänä.....	16
6. Puunhankinta Venäjällä -opintojakson opiskelija-arvioinnista.....	16
6.1. Yleisiä huomioita kurssitentistä	16
6.2. Tehtävänannon vaihtoehtoja	17
6.2.1. Teoreettinen tehtävä.....	17
6.2.2. Soveltava tehtävä	17
6.2.3. Avoin tehtävä	17
6.3. Tehtävänannon arviointia.....	18
7. Yhteenveto	19
Lähdeluettelo.....	21

1. Johdanto

Venäjä on puuvaroilla mitattuna maailman suurin valtio. Sen oma teollisuus ei kykene käyttämään metsien kasvua läheskään kokonaan hyväkseen, joten maa on merkittävä raakapuun viejä. Venäläiset puunhankintaorganisaatiot toimivat riittämättömällä teholla. Tästä syystä maahan on tullut melkoisesti ulkomaalaisia osaajia, joukossa myös suomalaisia puunhankinnan ammattilaisia.

Venäjällä toimivat suomalaiset henkilöt ovat poikkeuksetta saaneet peruskoulutuksen metsäalalle Suomessa ja tarpeellisen opin työelämän kautta. Suomen ja Venäjän metsätaloudet ja niiden toimintamallit eroavat kuitenkin merkittävästi toisistaan. Tämän johdosta on noussut esille kysymys koulutuksen järjestämiseksi Venäjälle aikoville puunhankinnan toimihenkilöille.

Useat suomalaiset puunhankintayhtiöt toimivat erikokoisilla organisaatioilla Venäjällä hankkien raakapuuta joko Venäjän omille jalostuslaitoksille tai tuontipuuna Suomeen. Näissä tehtävissä toimivien ammattilaisten tuntemus Venäjällä käytetyistä menetelmistä ja käytännöistä on vaihteleva. Jotta uudet Venäjälle haluavat kentän ammattilaiset olisivat paremmin varustautuneita työuraa aloittaessaan, kääntyivät kyseiset hankintaorganisaatiot KyAMK:n puoleen.

Heidän toivomus oli, että metsätalousinsinöörin opinnot suoritettuaan valmistuneet opiskelijat olisivat saaneet hyvän tason tiedot Venäjän puunhankintaan vaikuttavasta lainsäädännöstä, maassa käytetyistä puunhankintamenetelmistä ja erityisesti odotettavissa olevista käytännön ongelmista. Näistä lähtökohdista tätä opintojaksoa ryhdyttiin luomaan. Työn laajuus soveltuu erittäin hyvin Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun kehityshankkeeksi.

Opintojaksoa valmisteltaessa raakapuun tuontitullit ovat nousseet voimakkaasti esille. Niiden vaikutus puun hankintaan Venäjällä ja raakapuun tuontiin Suomeen on tällä hetkellä epäselvä. Kaikista uhkakuvista huolimatta puuta tullaan hankkimaan Venäjällä kuitenkin jatkossakin. Venäjän oma metsäteollisuus tulee tulevaisuudessa nousemaan kansainvälisesti merkittävään asemaan.

2. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opetusstrategia

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun pedagogisessa strategiassa näkyy sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys ja hyvän oppimisen laatuksiteerit.

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan tieto rakentuu ja jäsentyy aina oppilaan aiemman tiedon varaan. Tämä tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Uusiin tilanteiden tulkintaa ohjaavat yksilön (opiskelijan) aiemmin muodostuneet tiedolliset rakenteet. (Järvelä, ym. 2006, 19).

Ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmissa painopistealueita ovat työelämäläheisyys, opetuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan integrointi sekä ammattikorkeakoulun osaamisen ja tutkimus- ja kehittämisstrategian 2009 – 2012 mukaiset yhteisesti sovitut juonteet. Nämä ovat Venäjä-osaaminen, kestävä kehitys ja turvallisuus sekä yrittäjämäiset työtavat ja palveluosaaminen.

3. Kurssin esittely

Tämä opintojakso tulee sijoittumaan metsätalousinsinööriopiskelijan kolmanteen opintovuoteen. Opintojakson laajuus on kolme opintopistettä. Parhaillaan Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa ollaan siirtymässä LCCE-toimintatapaan. Tämä aiheuttaa todennäköisesti muutoksia opintojakson laajuuteen. Voimassa olevan ohjeistuksen mukaan opintokokonaisuudet muodostavat kuudella jaollisen opintopistemäärän. Tämän perusteella opintojakson laajuus tulee olemaan sidoksissa muiden samassa opintokokonaisuudessa opiskeltaviin opintojaksoihin.

LCCE (Oppimisen ja osaamisen tuottamisen ekosysteemi – Learning and Competence Creating Ecosystem) on projektioppimisen sovellus, jossa opiskelu tapahtuu työelämälähtöisissä laajuudeltaan erilaisissa projekteissa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun kansainvälisen liiketoiminnan ja kulttuurin toimiala on ensimmäisenä soveltanut menetelmää. Lähtökohtana LCCE:ssä on, että menestys edellyttää kykyä nopeaan innovaatiotuotantoon. LCCE-toimintatapa istutetaan myös muuhun KyAMK:n toimintaan.

Opintojakso on vapaavalintainen ja se toteutetaan, mikäli vähintään kuusi opiskelijaa ilmoittautuu sille. Opetus tapahtuu suomen kielellä ja opintojaksoon liittyy vajaan viikon mittainen opintomatka Venäjälle. Tämän opintomatkan kustannuksiin osallistuu ammattikorkeakoulu ainakin osittain. Matkan kohteet suunnitellaan yhdessä Venäjällä toimivien suomalaisten yhtiöiden kanssa. Mahdollisuuksien mukaan kohteet pyritään järjestämään lähialueilta. Tällä ymmärretään Viipuri-Pietarin aluetta ympäristöineen.

Opintojaksolle osallistuva opiskelija on suorittanut edeltävinä opintoina hyväksytysti opintojakson puunhankinnan perusteet. Se on ehdoton edellytys tälle opintojaksolle osallistumiselle. Opetus koko opintojakson ajan tapahtuu suomen kielellä. Ekskursiolla on mukana tulkkausapua, jonka Kymenlaakson ammattikorkeakoulu hoitaa venäjänkielisen liiketalouden koulutusohjelmansa ja sen opiskelijoiden avulla.

3.1. Opintojakson rakenne ja osaamistavoitteet

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmia uudistetaan parhaillaan. Lopullisessa muodossaan ne tulevat olemaan marraskuun lopussa 2009. Ne tulevat voimaan vuoden 2010 alkaessa ja otetaan käyttöön lukuvuoden 2010 - 2011 alkaessa. Seuraavat otteet on lainattu metsätalouden koulutusohjelman keskeneräisestä opetussuunnitelmasta. Sanamuodoltaan opetussuunnitelman otteet eivät välttämättä ole lopullisia, mutta niistä välittyvä opintojakson sisältö ja opiskelijan osaamiselle asetettavat tavoitteet.

3.1.1. KyAMK:n opetussuunnitelmaan kirjatut osaamistavoitteet

Opintojakson suoritettuaan opiskelija osaa toimia puunhankinnan työnjohtotehtävissä Venäjällä. Hän osaa ottaa huomioon Venäjän lainsäädännön asettamat erityispiirteet puunhankinnassa. Hän pystyy suorittamaan puutavaran mittausta kentällä venäläisen mittausohjesäännön mukaan. Hän tiedostaa erilaisten puunhankintamenetelmien käytökelpoisuuden erilaisilla Venäjän korjuutyömailla.

Opiskelija osaa toimia raakapuun tuonti- ja vastaanottotehtävissä Suomessa. Hän ymmärtää laadun merkityksen koko puunhankintaketjussa. Hän tuntee raakapuun tullausmenettelyn pääkohdilta.

Opiskelija osaa toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaan ja ottaa ympäristön huomioon Venäjän lainsäädännön mukaan. Hän tiedostaa työsuojelun merkityksen ja osaa nähdä kehittämistarpeita omassa työssään.

3.1.2. Opintojakson pääkohdat

Opintojakso jakautuu seitsemään selkeästi toisistaan eroavaan kokonaisuuteen. Näiden keskinäinen painotus voi vaihdella hieman asiaan käytettävien opetustuntien lukumäärän mukaan. Pyrkimys on kuitenkin käsitellä kokonaisuuksia tasapuolisesti.

Pääkohdat ovat selkeitä kokonaisuuksia ja tarvittaessa näiden osioiden opetus voidaan hoitaa toisen henkilön toimesta esim. tasattaessa työkuormaa. Tämä ei kuitenkaan ole tarkoitus. Lähtökohtainen oletus on se, että yksi ja sama henkilö hoitaa koko opintojakson opetuksen. Poikkeuksen tekevät raakapuun tuonti- ja vientiasiat.

Opintojakson pääkohdat ovat seuraavat:

1) Venäjän metsävarat ja metsien hallinnointi

Tässä osassa tarkastellaan Venäjän metsien tilaa numeroiden valossa. Tarkasteltavia asioita ovat minkälaiset raakapuutarat Venäjältä löytyvät, miten ne ovat sijoittuneet ja miten niitä käytetään suhteessa puuston kasvuun. Metsien omistus ja niiden käytön hallinnointi kuuluvat myös tähän osaan.

2) Uuden metsälain 2006 oleelliset seikat

Venäjälle tuli voimaan uusi metsälaki vuoden 2006 alusta. Se ei ole kuitenkaan toivottavalla tavalla selkeyttänyt metsien omistamista ja oikeutta myydä puuta. Myös metsien uudistamiseen ja hoitoon liittyvät asiat ovat moniselkoisia ja osin keskeneräisiä. On näin ollen odotettavissa, että metsälakia muutetaan voimallisesti lähivuosina. Osio keskittyy näiden asioiden valottamiseen ajankohtaisen tilanteen pohjalta.

3) Puun hankinta ja puunkorjuumenetelmät

Kokonaisuudessa tarkastellaan erilaisia puunhankintamenetelmiä ja niiden käyttökelpoisuutta Venäjän olosuhteissa. Katsaus luodaan käytössä olevaan teknologiaan ja arvioidaan alan tulevaa kehitystä.

4) Puutavaran mittaus

Osio käsittää puutavaran mittauksen suorittamisen Venäjän mittausohjeiden mukaan (Gost 64). Myös suomalaisten mittausmenetelmien käyttökelpoisuutta arvioidaan.

5) Raakapuun kuljetukset

Kokonaisuudessa tarkastellaan raakapuun kaukokuljetuksia Venäjän valtion sisällä. Rautatie-, vesitie- ja maantiekuljetukset ja niissä käytetty kalusto ovat aiheina. Osioon kuuluvat myös erilaiset vientikuljetusmuodot.

6) Metsäteollisuus Luoteis-Venäjällä

Tässä jaksossa tarkastellaan metsäteollisuuden sijaintia, omistussuhteita ja keskeisiä tuotantosuuntia erityisesti Luoteis-Venäjällä.

7) Raakapuun vienti Venäjältä ja tuonti Suomeen

Käsiteltäviä asioita ovat tullausasiakirjat, raakapuun terveystarkastukset ja tullausmenettely. Tämä osio on varsin helposti ja osin jopa perustellusti toteutettavissa Kymenlaakson AMK:in liiketalouden koulutusohjelman voimin. Myös ulkopuolisia luennoitsijoita voidaan käyttää.

4. Opintojakson toteutus oppilaan kannalta

Opiskelijan on tunnettava omat potentiaalinsa oppimisen suhteen. (Poikela 1998, 26). Häneltä edellytetään vastuuta sekä omien taitojensa kehittämistä, että sujuvasta ja jatkuvasta tiedonhankinnasta. Opiskeltava aine liittyy kiinteästi aiemmin opittuun ja juuri tämä on nimenomaan opiskelijan vastuulla. Alin hyväksytyt kurssiarvosana aiemmin suoritettussa puunhankinnan perusteet - opintojaksossa mahdollistaa tälle opintojaksolle osallistumisen, mutta tämä asettaa opiskelijat valitettavasti kovin erilaisiin lähtökohtiin. Tämä opintojakson alkaessa opiskelijoiden keskuudessa vallitseva epähomogeenisuus tasoittuu myöhemmin opiskelijoiden innokkuudella. Juuri oma aktiivisuus antaa opiskelijoille parhaat valmiudet selvittää myös työelämässä tämän kurssin jälkeen. Opintojakso on määritelty vapaasti valittaviin opintoihin osittain tästä syystä.

Aiemmin opittu voi toimia myös suoranaisena esteenä opitulle. Tällöin puhutaan käsitteellisen muutoksen ongelmasta. (Järvelä, ym. 2006, 20). Tällä tarkoitetaan usein vanhan ja uuden tiedon yhteensopimattomuutta tai ristiriitaisuutta. Oppilaalla voi olla myös taipumus yleistää asioita virheellisesti.

Ongelmallista on se, että kaikki oppijat eivät tiedosta ristiriitatilannetta. Mikäli asia tiedostetaan, on olemassa mahdollisuus, että oikea asia kielletään tietoisesti ja sille etsitään epätoivoisesti selitystä jopa itseään huijaten. Ristiriidan tunnistaminen voi laukaista oppilaassa positiivisen reaktion: hän voi innostua opetettavasta asiasta ja lähtee aktiivisesti hakemaan lisää oppia oma-aloitteisesti.

Oppilaassa tapahtuva muutosprosessi vaikuttaa olevan varsin monimutkainen ja monivaiheinen tapahtumaketju, jossa kaikki vaiheet näyttävät olevan yhteydessä toisiinsa. (Järvelä, ym. 2006, 30).

4.1. Venäjä työympäristönä

Tietynlainen rohkeus ja oma-aloitteellisuus ovat kaiken kaikkiaan hyveitä arvioitaessa metsäalan työelämän vaatimuksia yleisellä tasolla. Venäjällä toimivien ammattilaisten parissa nämä seikat ovat lähes vaatimuksia. Ratkaisuiden on oltava nopeita, mutta niiden tulee kestää usein kriittinenkin arviointi, viime kädessä jopa viranomaisten toimesta. Sanktiot ovat yleisiä ja ulkomaisiin toimijoihin ne kohdistuvat herkästi, jos vähänkään on viitteitä lakirikkomuksista.

Näitä edellä mainittuja asioita ei pysty mittaamaan. Opiskelija joko uskaltaa toimia tai ei uskalla. Luonteeltaan ja käytökseltään Venäjän työmaille soveltuvat opiskelijat tulevat kyllä seuloutumaan opiskelun edetessä joukosta esiin. Oma halukkuus ratkaisee sitten sen, onko kyseinen henkilö halukas siirtymään ulkomaille töihin.

Venäjän kulttuurin ja tapojen tuntemus on eduksi opiskelijalle. Aiheeseen liittyviä kursseja järjestetään monessa oppilaitoksessa. Riittävän tietomäärän omaksuminen ei pitäisi olla ongelma ammattikorkeakoulussa opiskelevalle.

Alkoholi on totutusti liitetty Venäjän toimintaan. Opintojaksolle osallistumisen edellytyksenä ei ole raittiuslupaus, mutta opiskelijan tulee hallita oma alkoholinkäyttönsä. Tämä näkyy opintojakson aikana opiskelijan poissaoloina.

5. Kurssin toteuttamisessa käyttökelpoiset opetusmenetelmät

Meillä on käytettävissä useita oppimis- ja opettamismenetelmiä. Opintojakson vaatimaton laajuus, 3 opintopistettä, rajoittaa hieman kovin monen erilaisen menetelmän käyttöä. Opintojakson toteutuksesta muodostuu tällöin liian hajanainen. Pyrittäessä napakkaan ja tiiviiseen opetuksen toteuttamiseen on valittava vain muutama opetusmenetelmä ja niitä määrätietoisesti käyttäen viedään opintojakso menestyksekkäästi loppuun.

Toisaalta opintojakson koko mahdollistaa eri vuosina erilaisen toteutuksen. Näin opettaja saa enemmän kokemusta siitä, miten erilaiset opetusmenetelmät otetaan vastaan ja miten ne motivoivat opiskelijoita.

Tarkastelemme ensin ongelmaperustaisen oppimisen käyttökelpoisuutta tämän opintojakson toteuttamisessa.

5.1. Ongelmaperustainen oppiminen ja käsitteistö

Ongelmaperusteisessa oppimisessa suomenkielinen termistö ei ole vielä vakiintunut. Tarkin käänнос englannista on usein kirjallisuudessa tavattu ongelmaperustainen oppiminen, mutta myös muita käännöksiä esiintyy. Aivan viime aikoina kirjallisuudessa on näkynyt lyhennettä PBL (problem-based learning), mutta tämä voidaan kääntää myös sanoilla project-based learning. (Poikela 1998, 7).

Ongelmaperustaisen oppimisen ytimenä on ajatus oppimisesta ammatillisesta käytännöstä esiin tulevien ongelmien kautta. (Poikela 1998, 6.) Työ itsessään aiheuttaa ongelmatilanteen, johon on vastattava. Ongelma ei läheskään aina ole selkeä eikä yksiselitteinen, vaan vaatii monialaista ymmärrystä ja kokemusta.

5.1.2. Ongelman asettelu ongelmaperusteisessa oppimisessa

Sanasta ongelma ei kannata tehdä ongelmaa. Ongelma on kuvaus jostakin tilanteesta. Aloitustilanteessa on kuitenkin epävarmaa, miten tilannetta voidaan käsitellä ja saadaanko tarkasteltavaan asiaan parannusta. (Poikela 1998, 16).

Ongelman esitystapa vaihtelee. Se voi olla tarina tai teema, mutta oleellista kuitenkin on, että ongelma noudattaa mahdollisimman pitkälle todellista kentällä tapahtuvaa ammatillista käytäntöä. (Poikela 1998, 17). Esimerkkinä voisi mainita tien tekemisen vaikeudet.

Poikelan mukaan (18) ongelman asettelussa voi tukeutua seuraavaan neljän kysymyksen sarjaan.

1. Vetoaako ongelma opiskelijoiden aiempaan tietoon?

Opiskelijat ovat voineet saada aiempaa tietoa monella eri tavalla. Jo edellä oli esitetty edeltävien opintojen hyväksytyt suoritusvaatimus. Myös aiempi työkokemus antaa perustietoja ja – taitoja. Tämä on mahdollista, joskin hyvin harvinaista Venäjän puunhankinnan ollessa kyseessä, kun kyseessä on valtaosiltaan kuitenkin nuori ammattikorkeakoulun opiskelija. Ongelmaperustaisessa oppimisessa oppijoilla ei kuitenkaan oleteta olevan asiasta sellaista ennakkotietoa, jonka avulla ongelmaan saataisiin välitön ratkaisu. (Poikela 1998, 18).

2. Pystyvätkö opiskelijat määrittelemään relevantit oppimistavoitteet?

Ammatillinen käytäntö on ongelmien perustana, mutta todellisten tilanteiden yksinkertaistaminen voi tulla kyseeseen. (Poikela 1998, 18). Ongelman tulee olla tietoon ja taidon tasoon nähden sopiva. Ongelmaa laadittaessa asiaa tulee tarkastella opiskelijan näkökulmasta.

Ongelma tulisi esittää kokonaisuutena. Erillisiä osioita tulisi välttää. Ongelma haastaa opiskelijan reagoimaan tilanteeseen etsimään sille ratkaisuvaihtoehtoja. Ratkaisu edellyttää päätöksentekoa.

3. Johtavatko oppimistavoitteet riittävään itseohjattuun opiskeluun?

Ongelman suunnittelu on tärkeä vaihe. Siinä tulisi miettiä huolellisesti, millä tavoin ja missä määrin ongelman muotoilu kannustaa tehokkaaseen itseoppimiseen. Tähän käytetty aika on rajallinen ja se tulee käyttää tehokkaasti hyväksi.

Huolella suunniteltu ongelma on mielenkiintoinen, todellisuuspohjainen ja se tarjoaa lisää virikkeitä oppimiselle. Poikela mainitsee sivulla 19, että pelkkä kirjallisuusluettelon laatiminen ei riitä, vaan opettajan on tarkastettava mainittujen kirjojen saatavuus. ”Itseopiskelun päätehtävä ei saa olla tietyn kirjallisuuden metsästyminen.” Opettajan on syytä huomata, että tehtävän ratkaisuun tarkoitettu materiaali voi olla myös jotain muuta kuin kirjoja. Esim. haastattelut käyvät hyvin.

4. Missä muodossa oppimistavoitteista raportoidaan?

Raportoinnin tarkoitus on kartoittaa tilanne sekä opiskelijalle että opettajalle: missä mennään? Usein tämän vaiheen osuus jää varsin vähäiseksi. Jo pelkästään opintojakson aikaresurssi ei mahdollista kovin laajaa raportointia. Silti jokaisen opiskelijan tulee palauttaa sovitun mallinen raportti, josta käy ilmi opiskelijan oma ratkaisuehdotus annettuun ongelmaan.

5.1.3. Opetuksen toteutus ongelmaperusteisessa oppimisessä

Ongelmaperustaisessa oppimisessä opetus tapahtuu pienryhmissä, joissa ongelmia käsitellään yhdessä. Kyseisen opintojakson toteutuksessa koko ryhmä muodostaa yhdessä pienryhmän, mikäli osallistujien määrä on minimi kuusi opiskelijaa. Ryhmässä työskentely ja itsenäinen tiedonhankinta vuorottelevat ja varsinaisista luennoista on luovuttu mahdollisimman pitkälle. Opettaja ei jaa valmista tietoa, vaan tukee ja ohjaa itsenäistä oppimista ja tiedonhankintaa. (Poikela 1998, 6).

Opetustilanteet ovat keskusteluja, joissa opiskelijoilla on suuri osuus. Opettaja on läsnä kontrolloimassa asiayhteyksiä ja pitämässä keskustelua oikeilla raiteillaan. Tarvittaessa opettaja luonnollisesti osallistuu keskusteluun, mutta hänen roolinsa on korostetusti taka-alalla; opiskelijat hoitavat esiintymisen. Opettaja tuo tilaisuuteen tietynlaista auktoriteettia ja sääntillisyyttä. Mistään herran pelosta ei kuitenkaan saa olla kyse. Opettajan tehtäviin kuuluu myös tarvittavan opetusmateriaalin hankinta, sen ajan tasalla pitäminen ja saattaminen opiskelijoille käyttökelpoiseen muotoon joko tuomalla se verkkoon tai jakamalla tulosteina.

5.1.4. Käyttökelpoisuus opetusmenetelmänä

Tässä osiossa tarkastellaan ongelmaperusteisen oppimisen käyttökelpoisuutta. Ongelmat ovat arkipäivää Venäjän puunhankintatehtävissä toimittaessa. Ongelmia on riittä-

västi ja ne tulevat esille yllättäen. Suomalaisesta näkökulmasta katsottuna ne ovat usein mitättömiä, mutta hämmästyttävän hankalia selvittää. Pienenkin ongelman vaatima työpanos on merkittävä ja lähes säännöllisestä toistuvuudesta huolimatta saman ongelman esiintyessä uudestaan kaikki sen selvittelyyn vaadittava työ pitää aloittaa uudestaan alusta.

Tämä opetusmenetelmä ei anna parasta tulosta, kun kyseessä on varsin suppea opintojakso kuten puunhankinta Venäjällä. Kyseinen kurssi tarjoaa alusta alkaen runsaasti uutta aineistoa ja materiaalia, johon opiskelijoiden on hankala saada otetta ilman opettajan tarjoamaa luentopohjaa. Ennen varsinaiseen PBL-osioon siirtymistä on välttämättä viedä opetusta eteenpäin perinteisen luentomallin mukaan. Mikäli opettaja toimii PBL:n periaatteiden mukaan kysellen ja kannustaen, on opiskelija hieman heikoilla, koska opintojakso on hänelle uusi ja hänellä ei ole valmiuksia käsitellä riittävän syvästi kaikkia esillä olevia asioita. Opintojakson perusvaatimuksena on puunhankinnan perusteiden hyväksytyt suoritukset, mikä auttaa asiaa. Kokonaan se ei kuitenkaan poista tätä ongelmaa.

Paikan päällä Venäjällä tapahtuvan ekskursioiden yhteyteen PBL sopii opetusmenetelmänä erittäin hyvin. Maastossa ongelmakohtat puunhankinnassa tulevat erittäin selvästi esille. Koska niihin ei ole olemassa yhtä ja oikeaa ratkaisua, opiskelijat joutuvat pohtimaan ja soveltamaan omia tietojaan ja taitojaan ongelman ratkaisuun. Käytännön ongelmia Venäjällä tapahtuvan opetuksen järjestämisessä kyllä riittää.

Arviointitilanteessa tai annettaessa palautetta oikean työelämän tilanne pitäisi pystyä pysäyttämään hetkeksi, jolloin käsillä olevaan ongelmaan on hyvät mahdollisuudet puuttua. Puunkorjuutyömaan pysäyttäminen ongelmien kohdalla sopivaan vaiheeseen ei ole yksinkertaista. Myös etäisyydet majoituksesta työmaalle ovat usein pitkiä. Tämä rajoittaa tehokasta opiskeluaikaa ja johtaa lähinnä vierailutyypiseen tutustumiseen kohteisiin. Toisaalta asiantuntevan opastajan tuella vaikeat kohteet löydetään ja niillä pystytään vierailemaan.

Myös Puolimatka on julkaisussaan Opetuksen teoria samoilla jäljillä. Ongelmalähtöinen oppiminen ei ole hänen mielestään aina kaikkein tehokkain tapa oppia (Puolimatka 264). Se tarjoaa oppijalle mielekkäitä kokemuksia, mutta usein on parempaa ja oppimisen kannalta tehokkaampaa, että asian hyvin tunteva henkilö selittää asiat mahdollisimman helposti tajuttavassa muodossa. Jotta oppijat saisivat kaiken irti tutkivan oppimisen tilanteista, heillä tulee olla hyvät perustietoihin liittyvät valmiudet. Nämä saavutetaan puunhankinnan perusteet - opintojakson avulla. Ilman näitä tietoja ja taitoja oppilaat voivat helposti tuskastua ja menettävät motivaationsa. (Puolimatka 2002, 265). Pienessä ryhmässä on aivan todellinen uhkakuva se, että joku esiintymiskykyinen ja – halukas opiskelija ottaa ryhmän äänitorven roolin ja dominoi keskustelua vieden osallistumismahdollisuuden hiljaisemmilta opiskelutovereiltaan.

Yksi tutkivan oppimisen ongelmista on sen hitaus (Puolimatka 2002, 265). Onnistuakseen hyvin tutkivaan oppimiseen perustuvat projektit vaativat erityismateriaaleja ja laajoja valmisteluja. Silti perusteelliseen valmisteluun ei takaa menestystä. Puunkorjuutyömaa on nopea logistinen kokonaisuus, johon viivyttely ei sovi. Eräs ratkaisu tutkivan oppimisen täysimääräiseen hyödyntämiseen voisi olla tosielämän ongelma-kohtien dokumentoiminen todellisuudessa tapahtuneine ratkaisuneen ja tämän työelämätilanteen siirtäminen seuraavan opintojakson luokkaopetustilanteeseen. Tällöin

opettajalla on olemassa olevat tiedot ongelman ratkaisusta ja niistä syistä, jotka tähän ratkaisuun johtivat. Myös mahdollisia seuraussuhteita voidaan analysoida.

Tutkivan oppimisen menetelmät saattavat osoittautua ylivoimaisiksi sellaisille oppijoille, joilta puuttuu tärkeitä taustatietoja tai ongelmanratkaisukyky. Kriittisimmät arviot ovat sitä mieltä, että vähemmän edistyneiden opiskelijoiden osalta tutkiva oppiminen ja sen soveltaminen voivat jopa haitata heidän edistymistään opinnoissaan. (Puolimatka 2002, 266)

5.1.5. Arviointi ja sen toteuttaminen ongelmaperustaisessa oppimisessä.

Arvioinnilla on ongelmaperustaisen oppimisen yhteydessä erityinen merkitys. Koska annettuun tehtävään (ongelmaan) ei ole olemassa yhtä täysin oikeaa vastausta tai ratkaisua, jää oppilaan todellisen osaamisen määrä aina jollain tavalla hämärän peittoon. Tässä yhteydessä täytyy todeta, että tulos ratkaisee, ei niinkään se keino, millä siihen on päästy. Tällainen paikan päällä soveltaminen on etenkin puunhankintatehtävissä niin kotimaassa kuin Venäjälläkin toimiville ammattilaisille tuttua. (Poikela 1998, 19).

5.1.6. Opettajan rooli ongelmaperustaisessa oppimisessä

Opettajan rooli eroaa merkittävästi totutusta luento-opetuksesta. Oppilaat eivät ole hiljainen, kasvoton joukko luentoä pitävän opettajan edessä, vaan opettajan on kyettävä tunnistamaan oppijoiden yksilöllisiä tarpeita, kykyjä ja kiinnostuksen kohteita. Hänen on pidettävä opiskelijoiden kiinnostus yllä sopivan haastavilla ja ehdottomasti tosielämästä lähtöisin olevilla esimerkkitalanteilla. Tässä korostuu opettajan ammattitaito; sen on oltava jatkuvasti ajan tasalla. Opiskelijaa ei kiinnosta kuunnella viime vuosikymmenen asioista. (Poikela 1998, 36).

Ohjaavasta roolistaan huolimatta opettaja voi toimia myös ammatillisena konsulttina. Ero luentoä pitävän ja tietolähteenä toimivan opettajan välillä on osattava havaita ja muodostaa. Opettajan vastuu on oppimistilanteiden suunnittelussa ja ryhmän työn ohjaamisessa arviointineen. (Poikela 1998, 36).

5.2. Verkko-opiskelu opetusmenetelmänä

Verkko-opiskelu tapahtuu joko Internetissä tai intranetissä. Molemmissa tapauksissa opiskelijalla tulee olla valmiudet käyttää tietotekniikkaa. Opiskelu ei suinkaan aina tapahdu kokonaan verkossa tai sen välityksellä, vaan hyvin usein siihen lisätään lähiopetustunteja. Yleinen malli on se, että opintojakso aloitetaan muutamalla lähiopetustunnilla, joissa käydään läpi opiskelun pelisäännöt ja jaksolla tarvittava materiaali. Joskus näitä tunteja voi olla vain yksi.

Tämän jälkeen edetään melko tiukassa aikataulussa etukäteissuunnitelman mukaan. Suunnitelma ilmoitetaan opiskelijoille johdantotunnilla. Verkossa olevalle oppimisalustalle (esim. Moodle) tuodaan tehtäviä ja mahdollisesti myös niihin liittyvää materiaalia. Oppimisalustalle varattuun tilaan opiskelijat tuovat kirjalliset vastauksensa tiettyyn aikaan mennessä. Mikäli aikaraja umpeutuu, tehtävää ei useinkaan voi enää palauttaa, vaan myöhästymisen tulee erikseen korvata joko ylimääräisellä tehtävällä tai erikoisjärjestelyillä opiskelijaryhmän muiden jäsenten kanssa sovitulla tavalla.

Verkko-opiskelun haittapuolina pidetään sen pakkotahtisuutta. Toisaalta tämä on hyvä asia, sillä näin opiskeluaikoja saadaan lyhyemmäksi. Tämä on tärkeää jo valtiovallan mielestä ja tiukasti aikataulutettu opiskelu antaa siihen oivat lähtökohdat. Toisaalta tämä on huono asia; opiskelija menettää paljon puhutun ”akateemisen vapauden”. Itsensä, työnsä ja opintojensa toteuttaminen hänelle parhaiten sopivassa aikataulussa ei enää tule kysymykseen.

Viime kädessä tämä on kuitenkin arvovalinta. Opiskelijan on valittava haluaako hän nopeasti työelämään vai haluaako hän viipyä vapaassa opiskelijamaailmassa sosiaalisia suhteita luoden. Valinnan tekee opiskelija itse yhteiskunnan asettamien rajoitusten puitteissa. Oppilaitos asettaa omat reunaehdot mm. rajoitetun opiskeluajan muodossa.

Opetustilanteissa on tyypillistä, että teknologiaan luotetaan liikaa, jolloin oppimisen vastuu siirretäänkin teknologialle. Luokkatilan tai muun oppimisympäristön lisävarusteet eivät poista sitä tilannetta, että oppimisen tärkein osa-alue on yksilön motivaatio. Oppimisessa ei ole tärkeää se, kuinka paljon tietoa on saatavilla, vaan se, miten tieto jäsentyy muistiimme myöhempää käyttöä varten.

Melkein kaikissa aiheita käsittelevissä tutkimuksissa tuodaan esille vuorovaikutuksen tärkeys verkko-opetuksessa. Joidenkin tutkimusten mukaan se on verkkokurssien tärkeimpiä ominaisuuksia. (Matikkala 2002, 22).

Vuorovaikuttavuutta kuvataan neljällä ominaisuudella. Ensimmäinen on opettajan ja opiskelijan välinen vuorovaikutus. Vuorovaikutus on kommunikointia sähköpostin välityksellä. Tähän liittyvät tehtävien palautukset, opiskelijoiden kysymykset ja opettajan niihin antamat vastaukset.

Toinen vuorovaikutustaso on opiskelijoiden kommunikointi toistensa kanssa. Tämä toteutetaan keskusteluryhmillä. Myös yhteiset tehtävät edesauttavat opiskelijoiden välistä kommunikointia.

Kolmas vuorovaikutustaso on rakennettu oppiaineiston sisälle. Vuorovaikutus toteutetaan lomakkeilla ja valintareiteillä. Nämä johtavat erilaisiin lopputuloksiin.

Viimeinen vuorovaikutuksen taso on opiskelijan yhteys maailmanlaajuiseen verkkoon. Opiskelija hakee itsenäisesti tietoa myös muilla kielillä kuin omalla äidinkielellään. Tämä tieto soveltuu verkkomateriaaliin tai se täydentää sitä. (Matikkala 2002, 23).

5.2.1. Käyttökelpoisuus opetusmenetelmänä

Kyseinen opintojakso on varsin helppo toteuttaa verkossa. Odotettavissa oleva vähäinen opiskelijamäärä ei ole este jaksen toteuttamiselle, ei myöskään siinä tapauksessa, että osallistujia on alle kuusi kappaletta. Rungas osallistuminen ei myöskään aiheuta ongelmia. Kurssin luokittelu vapaavalintaiseksi tukee verkko-opetuksen järjestämistä. Opiskelijoiden lukumäärä ei aiheuta minkäänlaisia lukujärjestysongelmia. Verkkokurssi on erittäin käyttökelpoinen myös aikuisopiskelijoilla.

Aiheeseen liittyvää materiaalia on runsaasti saatavilla sekä verkossa että kirjallisena materiaalina. Sen vieraskielisyys ei ole ongelma suoritettaessa opintoja omassa, vaikkakin säädellyssä aikataulussa. Opiskelijalla on hyvin aikaa perehtyä materiaaliin kunnolla ja suorittaa myös tarvittavat käännökset.

Kaikille oppijoille verkko-opetus ei ole suotuista ratkaisua, vaan haasteet voivat tuntua ylivoimaisilta. Tapauskohtaisesti vanhan tekniikan olemassaolo tai uuden hankkiminen voi muodostua ylivoimaiseksi esteeksi. Tekniikan taitava käyttö tarjoaa kuitenkin monia keinoja tukea oppilaiden kiinnostuksen kohteita ja joiltakin osin myös erilaisia työskentelytapoja. (Järvelä, ym. 2006, 79). Etäkurssina kyseinen opintojakso soveltuu opiskeltavaksi kuitenkin vain tietyiltä osiltaan. Viimeiseen kolmannekseen voidaan liittää vaativia tehtäviä, joiden materiaali on teknisten apuvälineiden käytön varassa. Kokonaan etäopiskeluna opintojaksoa ei kuitenkaan mielestämme voi suorittaa, sillä olosuhteet poikkeavat Venäjällä niin voimakkaasti totutuista, että annettua tietoa ja materiaalia ei välttämättä osata tai uskalleta käyttää oikein.

5.2.2. Toteutus verkko-opintoina

Tässä menetelmässä luodaan osioittain kirja oppimisalustalle. Tämän jälkeen kouluttaja pitää kustakin aihealueesta lähiopetuksena lyhyen koonnin ja alustuksen. Opiskelijoille annetaan omat henkilökohtaiset käyttäjätunnukset ja salasanat, jolloin hän pääsee lukemaan opettajan tekemää kirjallista luentosarjaa. Aiheen läpi käytyään opiskelijalle avautuu valintaikkuna, jolloin hän pääsee suorittamaan annettua tehtäväpakettia.

Tehtäväpaketti tukee sähköisessä muodossa luettua aineistoa ja opiskelija pystyy vastaamaan annettuihin kysymyksiin omaan tahtiinsa. Saatuaan tehtäväpaketin valmiiksi opiskelija lähettää sen opettajalle tarkistettavaksi. Opiskelija saa suoran palautteen opettajalta pisteiden roolissa. Palaute kertoo, missä hän on onnistunut ja mihin asioihin hänellä jäi vielä parannettavaa tai mihinkä pitäisi kiinnittää enemmän huomiota.

Opintojakson suoritus etenee osioittain samalla tavalla. Seuraavalle osiolle siirtymisen edellytyksenä on edeltävän osion hyväksytyt suoritus. Opettaja pystyy tarkastamaan saamistaan viesteistä, että opiskelija suorittanut osiot oikeassa järjestyksessä. Vasta tämän jälkeen hän antaa kurssiavaimen, joka oikeuttaa pääsemisen toisen osion materiaaleihin.

5.2.3. Opintojakson arviointi verkossa

Verkkokurssin alkaessa ilmoitetaan arviointiin vaikuttavien tehtävien määrä ja niistä tulevat pisteet. Läpäisy ei saa olla automaattinen, vaan tietty minimipistemäärä tulee saavuttaa. Muita vaihtoehtoja on suorittaa kokeet automaattisesti pisteytetyillä monivalintatehtävillä. (Matikkala 2002, 23).

Osioiden arvioinnissa käytetään normaalia kurssiarvioinnissa suoritettavaa oikein - väärin tapaa. Opettajalla kuitenkin säilyy koko ajan sähköinen tieto tai kuva opiskelijoiden edistymisestä ja miten kurssin osatavoitteet on saavutettu. Osakokonaisuuksien arviointiin voidaan liittää vielä isompi Case-rakenteinen probleema, jolloin opiskelijat joutuvat soveltamaan myös taustalla olevaa vanhaa asiaa ja liittämään sen äsken opitun uuteen asiaan.

Arviointiin liittyvä palautekeskustelu käydään verkossa normaaliin tapaan. Tämä palautekeskustelu on erittäin tärkeä. Se avartaa opiskelijan käsitystä esitetystä temasta ja oikein suoritettuna tiivistää opetetun asiakokonaisuuden. Palautekeskustelun onnistuminen riippuu opiskelijoiden aktiivisuudesta. On syytä huomata, että koetilanne ja siihen liittyvä palaute ovat myös oppimistilanteita.

5.3. Näyttötutkintojärjestelmä

Näyttötutkintojärjestelmä on laadittu vuonna 1994. Tavoitteena oli lisätä koulutuksen tasoa ja antaa opiskelijoille mahdollisuus nopeaan oppimiseen riippumatta eri koulutusaloista ja paikoista. Samalla myös pyrittiin takaamaan yhtenäinen instanssi, jossa valvotaan ja kehitetään ammattialojen osaamista työelämälähtöisemmäksi.

Näyttötutkintojärjestelmässä keskeisessä osassa on henkilön ammatillisen osaamisen tunnustaminen riippumatta siitä, onko kyseinen osaaminen hankittu työkokemuksen, opintojen tai muun toiminnan kautta. Keskeisenä periaatteena on, että opiskelija voi joutuisasti suorittaa tutkinnoista eri osia omaan tahtiinsa osallistumatta varsinaiseen aiheeseen liittyvään opetukseen. (Näyttötutkinto-opas 2007, 12).

5.3.1. Näyttötutkintojen perusta

Tutkintojen perustana on työelämälähtöisyys ja mahdollisuus syventää osaamista ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen kautta. Arvioinnin perustaksi laadittiin ns. kolmikanta arvostelu. Tässä perustassa on arvioijina työnantajan edustaja, työntekijöiden edustaja ja opetusalan edustaja. Tiiviillä yhteistyöllä ammattiin valmistuville henkilöille pystytään antamaan todellinen kuva alan työtehtävistä ja mitä heiltä tulevassa työelämässä vaaditaan. Yhtenä edellytyksenä on myös taata opiskelijoille tutkintojen riippumattomuus ammattitaidon hankkimistavasta, tutkintojen osien suorittaminen ammattitaito tilaisuuksissa sekä jokaiselle opiskelijoille rakennettava henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. (Näyttötutkinto-opas 2007, 13).

5.3.2. Näyttötehtävän laatiminen ja toteutus

Aiheesta laaditaan kirjallinen selvitys. Tämä tehdään olemassa olevien tietojen pohjalta. Näyttötehtävässä rajataan selkeästi käytettävissä oleva materiaali ja asiakirjat. Tehtävän annossa painotetaan selkeästi, mitä kohtia työn suoritukseen liittyy ja mihin tulokseen opiskelijan on päästävä. Erillinen osanäyttö liitetään osaksi kurssin suoritusta. Varsinainen näyttötehtävä hyväksytetään tutkintotoimikunnalla. Kyseinen tehtävä on riittävän kattava suoritus, joka käsittelee monipuolisesti aihealuetta.

Näyttöön osallistuvat opiskelijat tutustuvat aiheeseen ennalta hyvissä ajoin ennen varsinaista erikseen ilmoitettua suorituspäivää. Tehtävän arvioinnissa pitää olla eriasteisia vaatimuksia, jotta nähdään millä tavoin opiskelija suoriutuisi mahdollisimman todenmukaisessa työympäristössä. Näyttötilaisuuden jälkeen annettavassa suorassa palautteessa kerrotaan oikeat menetelmät ja vastaukset. Kaikille osallistujilla on mahdollisuus pyytää oikaisua arvioinnissa 14 päivän kuluessa palautteen saamisestaan. (Näyttötutkinto-opas 2007, 27).

5.3.3. Käyttökelpoisuus arviointimenetelmänä

Näytön soveltaminen arviointimenetelmänä ammattikorkeakouluopintoihin on haastava tehtävä. Teoreettinen aihe ja sen monisyiset vastausmahdollisuudet luovat epävarmuustekijöitä Mikäli ei ole olemassa yhtä ja oikeaa menettelytapaa työn loppuun saattamiseksi, arvioijat ja opiskelijat joutuvat vaikeaan tilanteeseen.

Näyttö edellyttää selkeätä tehtävää, johon on olemassa oikea ja väärä tapa lähestyä ai-
hetta. Tämän vuoksi puhtaasti näyttötutkintorakenteella viety koulutus- ja oppimispro-
sessi ei välttämättä toimi. Toinen haasteellinen kysymys liittyy opiskelijoiden saatta-
miseen samanlaiseen tilanteeseen, jossa mahdollisia tiedollisia eroavaisuuksia ei ole.
Puunhankinnan tehtävissä ja ongelmissa täysin samanlaisen tilanteen löytäminen tai
luominen on erittäin vaikeaa.

Osana kurssin suorittamista näytön teettäminen voisi tulla kysymykseen. Tämä onnis-
tuu vain siinä tapauksessa, että kurssiin liittyy konkreettinen työelämästä tuleva asia-
kastyö. Työelämässä on ongelma, johon halutaan löytää koulun avulla ratkaisu. Tämä
järjestelmä vaatisi kuitenkin huomattavia rakenteellisia muutoksia ja uuden organisaa-
tion luomisen nykypäivän ammattikorkeakouluopetukseen. Opetuksen sisältöä tulisi
samalla muokata joustavammaksi.

5.4. Case-harjoitukset eli tapausopetus

Tapausopetus on menetelmä, jossa oppijat käsittelevät kuvattua esimerkkitapausta so-
veltaen siihen aikaisempien kokemustensa ja koulutuksessa oppimiensa asioiden an-
tamia valmiuksia. Opiskelijat etsivät yksin tai pienissä ryhmissä perustellun ratkaisun
esitettyyn tapaukseen. Tämä opetusmenetelmä vastaa käytäntöä erittäin hyvin, koska
tapaukset ovat lähtöisin työelämästä. Suoritettaessa vierailua paikan päällä varataan
mukaan materiaalia ja tietoja jostain tilanteesta, joka on joko tapahtunut tai sitten on
parhailtaan prosessoitavana. Tämä materiaali käytetään seuraavan kurssin opetukses-
sa. Näin opettajalla on oikeat lähtökohtatiedot ja mikä parasta, myös oikea tulos eli
ratkaisu.

Ongelmia menetelmän käytössä voi aiheutua, jos opintojaksolla on vain minimimäärä
opiskelijoita. Dominoivat oppilaat saattavat olla liikaa esillä. Opettajan tehtävä on es-
tää tällaisen tilanteen syntyminen huolehtimalla tehtävien (case-tapausten) jaosta sat-
tumanvaraisesti. Hyvä ja helppo keino on suorittaa arvonta pelikorttien avulla.

6. Puunhankinta Venäjällä -opintojakson opiskelija-arvioinnista.

6.1. Yleisiä huomioita kurssitentistä

Minkälainen tentti sopii parhaiten työn alla olevaan opintojaksoon? Miten pystytään
mittaamaan asioita, joiden esiintymisestä edes opettaja ei ole varma? Puunhankinta
Venäjällä on ennalta arvaamatonta touhua, mutta oppiaineeksi vietyä sitä pitää pys-
tyä arvioimaan.

Tentti on aina ongelmatilanne. Itse tentin rakenne on kuitenkin suurelta osin merkityk-
setön, koska tenttijän (opiskelijan) on itse selviydyttävä niillä tiedoilla ja taidoilla, joi-

ta hänellä sillä hetkellä on tai hän pystyy omista tiedoistaan tenttitilanteessa kehittämään edelleen. (Karjalainen 2001, 123).

Tentin sisältö tarkoittaa oppiainessubstanssia eli niitä asioita, joita tentitään. Opetussuunnitelmassa on määrätty, mitä tälle kurssille osallistuvan opiskelijan tulee osata saadakseen kurssista hyväksytyin maininnan. Perinteisesti nämä tärkeä ja keskeiset asiat on liitetty myös tavalla tai toisella tenttiin. (Karjalainen 2001, 183).

6.2. Tehtävänannon vaihtoehtoja

Tehtävänannossa on useita vaihtoehtoja. Tenttiin osallistujan kykyä ratkaista annettu ongelma niillä välineillä, joita hänellä on, kutsutaan kompetenssiksi. Kompetenssiin sisältyy tietämystä, taitoa, osaamista, ymmärtämistä, soveltamista, oivaltamista, reflektiota ja itsereflektiota. Kokonaisuutena tätä voisi kutsua asiantuntemukseksi, mutta on perusteetonta olettaa, että opiskelijalla olisi opintojen ollessa kesken sellaista asiantuntemusta, mitä voidaan verrata työelämässä hankittuun. (Karjalainen 2001, 197).

Tenttijän ratkoessa annettua tehtävää hänen kompetensseissaan yhdistyvät oppimistrategiat, erilaisten asiayhteyksien ymmärtäminen, yksittäinen detaljitieto sekä käytännöllisten taitojen soveltaminen. Opiskelijalla on myös hallussaan jonkinasteista äänetöntä tietoa, jolla tarkoitetaan vaistonomaista, tuntumaan perustuvaa osaamista. (Karjalainen 2001, 199).

6.2.1. Teoreettinen tehtävä

Teoreettinen tehtävä tentissä tarkoittaa asiатеhtävää, joka keskittyy asioiden ominaisuuksien kuvailuun. Tentissä luodaan teoreettinen ongelma, johon haetaan vastausta tehtävänannolla ”selitä” tai ”kerro” jokin asia annettujen taustatietojen mukaan. Opiskelijan tulee tällöin osata löytää jopa eri opintojaksoilla opittuja asioita ja liittää niistä mielekäs ja järkevä kokonaisuus sujuvaksi vastaukseksi. (Karjalainen 2001, 187).

6.2.2. Soveltava tehtävä

Soveltava tehtävä tarkoittaa useimmiten teknistä tehtävää, jossa pyydetään soveltamaan tietoja käytäntöön. Tämä on selvästi laajempi ja vaativampi tehtävä, ja usein tämänlainen tehtävä mielletään käden taitojen opetukseen. (Karjalainen 2001, 191).

Edellä mainittu ei sovellu tämän opintojakson tenttitehtäväksi. Ensiksikin tällä opintojaksolla ei tarvita käden taitoja. Opintojaksolla opetettavat asiat ovat suurempien kokonaisuuksien hallintaan liittyviä ongelmanratkaisutilanteita. Näille ratkaisuille antavat reunaehdot vallitseva käytäntö, työtavat ja Venäjän lainsäädäntö.

6.2.3. Avoin tehtävä

Avoin tehtävä ei ota millään tavalla kantaa teoreettisuuteen tai soveltavuuteen. Tehtävän ratkaisija päättää, miten ja missä muodossa tehtävä ja sen ratkaisu etenee. Kysymyksen tai tehtävän sanamuoto voisi olla ”keksi annettuja lähtökohtatietoja hyväksi käyttäen ongelma ja ratkaise se toimivalla tavalla”. (Karjalainen 2001, 192).

Tämä tehtävänasettelu on kaukana perinteisestä mallista ja vaarana on, että opiskelija ei osaa lähestyä ongelmaa riittävän laaja-alaisesti. Tarkastelu jää suppeaksi annetuista taustatiedoista huolimatta. Tehtävään vastaavan oppilaan tuotos kertoo toisaalta lahjomattomasti oppilaan tietotason. Tämä tehtävämalli antaa mahdollisuuden käsitellä asetettua ongelmaa monesta näkökulmasta ja pakottaa myös opiskelijan lähestymään asiaa monelta kannalta ja perustelemaan omia näkemyksiään. Juuri asian perusteleminen paljastaa opiskelijan omaksuneen tiedon. (Karjalainen 2001, 192).

6.3. Tehtävänannon arviointia

Grant Wiggins otti 1980-luvun lopulla käyttöön autenttisen arvioinnin. Suomessa suuntaus on keskittynyt pääosin portfolioihin. Autenttisille tenteille on luonteenomaisesti neljä tunnuspiirrettä:

1. Autenttisiin testeihin sisältyy perinteisiä testitilanteita enemmän aitoja julkisia suoritustilanteita. Ne on suunniteltu edustaviksi käytännön suoritusten kannalta.
2. Huomio kiinnitetään siihen, että opiskelija käyttää tietoa tehokkaasti ja säätelee omaa toimintaansa.
3. Arvostelu (pisteytys) perustuu sellaisiin laatuluokituksiin, jotka opiskelija ymmärtää mielekkäiksi.
4. Opiskelijat saavat olla erilaisia omista lähtökohdista johtuen. Opiskelija ymmärtää yksilönä ja erilaisuus hyväksytään. (Karjalainen 2001, 223).

Arvioinnin perusteina tulee olla asioiden ymmärtäminen lainsäädännön asettamista lähtökohdista alkaen aina korjuutyömaan toteutukseen ja vastuun kantamiseen saakka.

Soveltavat ongelmat ovat vaativia, mutta myös opettavat eniten. Tämän kurssin ollessa kyseessä soveltavia ongelmia tarvitaan ja niiden ratkaisun tulee olla myös soveltavaa ja joustavaa. Luonnollisesti olemassa olevat reunaehdot tulee huomioida niin tentti- kuin työelämän tilanteissa.

Ongelmaksi muodostuu opettajan kannalta se, että oikeaa vastausta ei ole olemassa. Usea ratkaisu on hyväksyttävä ja laillinen, mutta yksiselitteisesti ei pystytä osoittamaan yhtä ainoaa oikeaa vaihtoehtoa. Tämä reflektoi erittäin hyvin työelämää, joka joutuu toimimaan ikään kun annetuissa putkessa, jota kuvaa ympäröivä yhteiskunta lakeineen. Oikeaan tulokseen päästään, kun mennään eteenpäin putkessa, mutta lopputuloksen kannalta asialle on lähes yhdentekevää, mennäänkö putken ylä- vai alareunaa pitkin.

Miten arvioidaan tentti, johon ei ole oikeaa vastausta tai niitä on useita? On ilmeistä, että perinteisestä tentistä on luovuttava. Tätä tukee se, että opintojaksolle osallistumisen edellytyksenä on hyväksyty suoritus edeltävässä puunhankinnan perusteissa. Asiaan liittyvät peruseikat ovat tällöin kunnossa ja alan termistö hallussa. Opintojaksojen asiasällöt eivät eroa merkittävästi toisistaan, joten miksi arviointien tulisi olla samanlaiset.

Suosittelava vaihtoehto arvioinnille on laajan ja vaativan harjoitustehtävän laatiminen. Sitä käytetään arvioinnin perusteena. Koska tämä arviointitapa mahdollistaa opiskelijoiden yhteistyön, tulee opintojaksolla olla tietyn asteinen läsnäolovelvollisuus. Moti-

voituneille opiskelijoille tämä ei ole ongelma. Verkko-opetus opintojakson toteutuskeinona puolustaa erittäin hyvin tätä arvioinnin näkökulmaa.

7. Yhteenvedo

Puunhankinta Venäjällä -opintojakso tulee olemaan totutusta tarjonnasta poikkeava. Jo aihepiiri asettaa omat vaatimuksensa. Opintojaksoon liittyvä ekskursio tulee tarjoamaan ennalta arvaamattomia tilanteita ja niiden ratkaisuja.

Käytettävillä opetusmenetelmillä ei ole niin suurta merkitystä, koska tavoite on tuottaa laadukasta opetusta ja osaamisen tasoa. Oppimisen päämääränä on uusien asioiden oppiminen ja uuden tiedon omaksuminen. Motivaatiota ruokkii monta asiaa. Opettajan asiantuntemus, innostuneisuus opetettavaan asiaan ja mielenkiintoiset aiheet luovat itsessään motivaatiota.

Ongelmaperustainen opetusmenetelmä tulee antamaan hyviä tuloksia. Opintojaksolla esille tulevat ongelmat ovat työelämälähtöisiä, joten niiden ratkaisuun ei ole olemassa yhtä ja ainoa oikeaa tapaa. Asioiden käsittely monelta kannalta syventää opiskelijoiden tietomäärää ja liittää saumattomasti aiemmin opitun tämän opintojakson antiin.

Tekniikka mahdollistaa verkkokurssin toteutuksen myös tämän oppiaineen opiskelussa. Tällöin luodaan keinotekoinen maailma keinotekoisine ongelmineen, joita sitten ratkotaan annettujen ohjeiden mukaan. Tehtävän arviointi on kuitenkin haasteellista, koska mitään absoluuttisen varmaa oikeaa ratkaisua ei ole olemassa, vaan tulokset ovat aina enemmän tai vähemmän sovellettavia etsittäessä hyväksyttäviä vaihtoehtoja. Uusien työmuotojen soveltamiseen teknologia antaa hyvät valmiudet.

Opintojakson toteuttaminen näyttötutkinnolla ei ole paras mahdollinen ratkaisu. Näytön tulisi olla selkeä, tiukasti rajattu kokonaisuus, johon tämä opintojakso ei tarjoa mahdollisuuksia. Puunhankinta on logistinen ketju, jonka eri osat toteutuvat eri aikaan. Välissä voi olla pitkiäkin katkoksia esim. kuljetusten osalta. Näyttö liitetään perinteisesti käsillä tekemiseen ja tässä tapauksessa painopiste on toiminnan suunnittelulla ja eri osien onnistuneella yhteensovittamisella, jolloin saavutetaan saumaton kokonaisuus.

Case -harjoitusten käyttö on myös toivottava opetusmenetelmä. Se antaa hyvin valmisteltuna erinomaiset lähtötiedot opiskelijoille odotettavissa olevista tilanteista ja ongelmista. Tapausten valmistelu ja niiden ratkaisujen analysointi vaativat opettajalta selvästi totuttua enemmän työpanosta, mutta sujuvasti toimivan yhteistyöverkoston olemassaolo Venäjän puolella auttaa merkittävästi.

Opintojakson arviointi tulee poikkeamaan jonkin verran totutusta. Perinteinen kurssitentti jää pois ja arviointi tapahtuu sovellettujen ratkaisujen pohjalta. Jaksolla opettavat asiat ovat suurempien kokonaisuuksien hallintaan liittyviä ongelmanratkaisutilanteita. Näille ratkaisuille antavat reunaehdot vallitseva käytäntö, työtavat ja Venäjän lainsäädäntö.

Arviointi tulee rakentumaan laajan harjoitustehtävän varaan. Se voi koostua useasta eri osasuorituksesta, joilla kaikilla on sama painoarvo.

Edellä esitetyssä muodossa opintojakson toteutus tulee onnistumaan. Tämä opintojakso tulee tarjoamaan oman mielenkiintoisen lisänsä Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opintojaksotarjontaan. Suurimmat haasteet tulevat olemaan opetuksessa tarvittavan materiaalin keräämisessä, analysoinnissa ja jäsentelyssä. Tämä työ on vasta alussa, mutta jo nyt on nähtävissä sen laajuus ja haasteellisuus.

Lähdeluettelo

Poikela Sari: Ongelmaperustainen oppiminen. Uusi tapa oppia ja opettaa? Hämeenlinna 1998.

Järvelä Sanna - Häkkinen Päivi - Lehtinen Erno(toim.) Oppimisen teoria ja teknologian opetusikäyttö. 2006.

Karjalainen Asko: Tentin teoriaa. Väitöskirjatyö 2001.

Puolimatka Tapio: Opetuksen teoria. Konstruktivismista realismiin. 2002.

Matikkala Sonja: Verkkop opiskelu. (Verkkop opiskelu ja oppimisympäristön rakentaminen verkkoon. Opinnäytetyö 2002)

Opetushallitus: Näyttötutkinto-opas 2007.